

แบบรายการประกอบคำขอประเมินผลงาน
ผลงานที่เป็นผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

เรื่อง การสำรวจสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ตามเส้นทาง
สายสุขุมวิท ช่วงระหว่างจังหวัดสมุทรปราการถึงจังหวัดตราด ภายใต้นโยบายสิ่งแวดล้อม
ชาติเจริญ

ของ

ชื่อ นายวิรุท นนสุรัตน์

ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุข ระดับ ปฏิบัติการ

ตำแหน่งเลขที่ 700

กลุ่มงาน/ฝ่าย พัฒนอนามัยสิ่งแวดล้อม

สำนัก/กอง/ศูนย์ ศูนย์อนามัยที่ 3
กรมอนามัย

เพื่อขออนุมัติตัวบุคคลแต่งตั้งให้ดำรง

ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุข ระดับชำนาญการ

ตำแหน่งเลขที่ 700

กลุ่มงาน/ฝ่าย พัฒนอนามัยสิ่งแวดล้อม

ศูนย์อนามัยที่ 3
กรมอนามัย

ผลงานที่เป็นผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

1. ชื่อผลงาน การสำรวจสถานการณ์น้ำมันเชื้อเพลิง ในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ตามเส้นทางสายสุขุมวิท ช่วงระหว่างจังหวัดสมุทรปราการถึงจังหวัดตราด ภายใต้นโยบายร่วมสะอาด ชาติเจริญ
2. ระยะเวลาที่ดำเนินการ มกราคม 2553
3. สัดส่วนของผลงานในส่วนที่ตนเองปฏิบัติ 100%
4. ผู้ร่วมจัดทำผลงาน (ถ้ามี) -
5. บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์น้ำมันเชื้อเพลิงในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่ตั้งบนถนนสุขุมวิท ตั้งแต่จังหวัดสมุทรปราการถึงจังหวัดตราด โดยทำการสำรวจในเดือนมกราคม 2553 พบว่า ตลอดระยะทาง 400 กิโลเมตร มีสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงทั้งหมดจำนวน 160 แห่ง ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (HAS) ของกรมอนามัยร้อยละ 25 เท่านั้น

เมื่อพิจารณาเป็นรายจังหวัดพบว่า จังหวัดตราดมีสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงผ่านเกณฑ์มาตรฐาน HAS มากที่สุดร้อยละ 50 รองลงมาคือ จังหวัดจันทบุรี ร้อยละ 35.3 ระยอง ร้อยละ 24.4 ชลบุรี ร้อยละ 26.5 และจังหวัดสมุทรปราการมีสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงผ่านเกณฑ์มาตรฐาน HAS น้อยที่สุดร้อยละ 10

ประเด็นเกณฑ์ความสะอาด (H) หัวข้อที่ทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์ความสะอาด (H) มากที่สุดได้แก่ กระจาดชำระเพียงพอต่อการใช้งานตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ (อาจจำหน่ายหรือ บริการฟรี) หรือสายฉีดน้ำชำระที่สะอาดอยู่ในสภาพดี ใช้งานได้ ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 63.7 รองลงมาคือ หัวข้อที่ 5 สบู่ล้างมือ พร้อมให้ใช้ตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 61.2 หัวข้อที่ 7 มีการระบายอากาศดี และ ไม่มีกลิ่นเหม็น ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 53.7 และ หัวข้อที่ 6 ถังรองรับมูลฝอย สะอาด มีฝาปิด อยู่ในสภาพดี ไม่รั่วซึม ตั้งอยู่ในบริเวณอ่างล้างมือหรือบริเวณใกล้เคียง ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 38.1

ประเด็นเกณฑ์ความเพียงพอ (A) หัวข้อที่ทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์ความเพียงพอ (A) มากที่สุดได้แก่ หัวข้อที่ 10 จัดให้มีส้วมนั่งราบสำหรับผู้พิการผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์และประชาชนทั่วไปอย่างน้อยหนึ่งที่ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 67.5

ประเด็นเกณฑ์ความปลอดภัย (S) หัวข้อที่ทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์ด้านความปลอดภัยมากที่สุดได้แก่ หัวข้อที่ 15 พื้นห้องส้วมแห้ง ไม่ลื่น ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 22.5 และ หัวข้อที่ 16 แสงสว่างเพียงพอ สามารถมองเห็นได้ทั่วบริเวณ ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 3.1

ควรนำผลการศึกษาไปกระตุ้นและให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการพัฒนาสถานการณ์น้ำมันเชื้อเพลิงในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ให้ได้มาตรฐาน HAS ตามสภาพปัญหาที่พบ ซึ่งจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เจ้าของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เครือข่ายบริษัทผู้ให้บริการ มีความตระหนักในการพัฒนาส้วมให้ได้มาตรฐาน สะอาด เพียงพอ ปลอดภัย และผู้ใช้บริการมีส่วนร่วมมีความรับผิดชอบในการใช้ส้วมอย่างถูกสุขลักษณะ เพื่อให้ประชาชนผู้ใช้บริการสถานการณ์ในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงมีสุขอนามัยที่ดี

6. บทนำ

ส้วมมีความสำคัญในแง่ของการควบคุมโรคติดต่อจากสิ่งขับถ่ายที่ออกจากร่างกายของมนุษย์ ได้แก่ อุจจาระ ปัสสาวะและของเสียอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับสุขอนามัยของประชาชนโดยตรงในเรื่องของ เหตุรำคาญ เช่น มีกลิ่นเหม็น และเป็นแหล่งแพร่กระจายของเชื้อโรคที่สามารถเข้าสู่ร่างกายของมนุษย์ได้ เช่น โรคอหิวาตกโรค โรคบิด โรคไทฟอยด์ โรคพยาธิลำไส้ต่างๆ

ส้วม นับได้ว่าเป็นสถานที่ที่คนเข้าไปใช้เพื่อขับถ่ายของเสียออกจากร่างกาย แต่ขณะเดียวกันส้วม สาธารณะส่วนใหญ่ก็เป็นสถานที่ที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคด้วยเช่นกัน เนื่องจากมีประชาชนเข้าไปใช้บริการเป็น จำนวนมาก ซึ่งแต่ละคนมีภาวะทางสุขภาพที่ไม่เท่ากัน บางคนเป็นพาหะ หรือบางคนมีความไวในการติดเชื้อไม่ เท่ากัน เช่น เด็ก หรือผู้ที่มีภาวะภูมิแพ้ หรือผู้ที่มีภูมิต้านทานในร่างกายอ่อนแอ ทำให้มีโอกาสในการสัมผัสเชื้อ โรค หรือมีความเสี่ยงในการติดเชื้อโรคสูงกว่าคนปกติ หากพิจารณาว่าส้วมสาธารณะเป็นแหล่งแพร่กระจายเชื้อ โรคหรือไม่ สามารถพิจารณาได้ว่าเป็นแหล่งที่มีเชื้อโรคเจริญเติบโตและมีการขยายตัว เพราะจากการสำรวจ สถานการณ์ส้วมสาธารณะโดยกรมอนามัยเมื่อ ปี 2547 พบการปนเปื้อนเชื้อพีคัลโคลิฟอร์มแบคทีเรีย (Fecal Coliform Bacteria) เป็นแบคทีเรียชี้แนะ (Bacteriological indicator) เป็นเชื้อที่อยู่ในลำไส้ของคน และ สัตว์เลื้อยคลาน ถูกขับถ่ายออกมากับอุจจาระ เมื่อเกิดการระบาดของโรคระบบทางเดินอาหาร จะพบแบคทีเรีย ชี้แนะชนิดนี้ ได้แก่ อี.โค.ไล (E.coli) และเป็นเชื้อที่ชี้วัดได้ว่าต้องพบเชื้อโรคอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ หากมีปัจจัยเอื้อต่อ การเจริญเติบโตก็จะยิ่งทำให้เชื้อโรคแพร่กระจายและเติบโตอย่างรวดเร็ว อาทิเช่น ความชื้น อุณหภูมิ แสงสว่าง เป็นต้น เมื่อพิจารณาเชื้อโรคที่ออกมาจากร่างกายของคน พบว่า

1. เชื้อโรคออกมากับอุจจาระ อาเจียน เช่น เชื้อที่ทำให้เกิดโรคอหิวาตกโรค บิด ไทฟอยด์
2. เชื้อโรคออกมากับปัสสาวะ เช่น เชื้อไวรัสที่ทำให้เกิดโรคตับอักเสบ
3. เชื้อโรคออกมาโดยผ่านทางจมูกหรือปาก น้ำมูก การไอ หรือจาม เช่น เชื้อที่ทำให้เกิดไข้หวัดใหญ่
4. เชื้อโรคออกมาทางอวัยวะสืบพันธุ์ในผู้หญิง เชื้อโรคออกมาทางช่องคลอด อาจออกมากับตกขาว มูก ที่ออกทางช่องคลอด ส่วนผู้ชายออกมากับปัสสาวะ เช่น เชื้อซิฟิลิส เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า เชื้อโรคที่ออกมาจากร่างกายหากมีการแพร่ระบาดของโรคเหล่านี้ในส้วมสาธารณะ ย่อม ส่งผลให้ผู้มารับบริการเกิดการติดเชื้อได้ แต่เชื้อโรคที่ออกมาจากอุจจาระ ปัสสาวะและโรคที่ออกมาโดยผ่าน ทางจมูกหรือปาก และอื่นๆ นี้จะอยู่หนานานอยู่ไม่ได้หากมีการจัดการที่ถูกสุขลักษณะ อาทิเช่น การทำความสะอาด การจัดการระบบระบายอากาศที่ดี เป็นต้น เชื้อโรคในส้วมสาธารณะสามารถแพร่กระจายสู่สิ่งแวดล้อมได้ โดยอาศัยพาหะในการนำเชื้อหรือสิ่งนำเชื้อ ซึ่งมีหลายชนิด แต่จะเป็นชนิดใดขึ้นอยู่กับเชื้อและทางออกของเชื้อ ชนิดนั้น พาหะ ในการนำเชื้ออาจมีดังนี้

1. สัมผัสโดยตรงกับอุปกรณ์ภายในที่มีการปนเปื้อนเชื้อโรค
2. อากาศ โดยการไอ จาม เชื้อโรคที่ออกมาจะไปจับฝุ่นละอองที่ปลิวในอากาศ เมื่อคนหายใจเข้าไป จะทำให้เกิดโรคได้
3. สัตว์และแมลงต่างๆ เช่น หนู ยุง และแมลงวัน เป็นต้น

ดังนั้นส้วมสาธารณะที่ดีต้องคำนึงถึงสถานที่ตั้ง บริเวณภายนอกและภายในห้องส้วม การดูแลเรื่อง ความสะอาด (Health : H) ความพอเพียง (Accessibility : A) ความปลอดภัย (Safety : S) และความ สบายงามก็มีส่วนดึงดูดความต้องการให้ผู้มาใช้บริการเกิดความประทับใจ และเกิดภาพลักษณ์ที่ดี และเพื่อ ลดการระบาดของโรค เกณฑ์มาตรฐานส้วมสาธารณะระดับประเทศ (HAS) ประกอบด้วย

ความสะอาด (Healthy : H) หมายถึง ส้วมจะต้องได้รับการดำเนินการให้ถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitation Conditions) มีวัสดุอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการ การเก็บกักหรือบำบัดสิ่งปฏิกูล ถูกต้องและมีสภาพแวดล้อมสวยงาม ซึ่งจะส่งผลดีต่อทั้งร่างกายและจิตใจผู้ใช้บริการ มีเกณฑ์มาตรฐาน 9 ข้อ

1. พื้น ผนัง เพดาน โถส้วม ที่กีดโถส้วม โถปัสสาวะ ที่กีดโถปัสสาวะ สะอาด ไม่มีคราบสกปรก อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้
2. น้ำใช้สะอาด เพียงพอ และไม่มีลูกน้ำยุง ภาชนะเก็บกักน้ำ ชันตักน้ำ สะอาด อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้
3. กระจกชำระเพียงพอต่อการใช้งานตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ หรือมีสายฉีดชำระที่สะอาด อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้
4. อ่างล้างมือ ก๊อกน้ำ กระจก สะอาด ไม่มีคราบสกปรก อยู่ในสภาพดีและใช้งานได้
5. สบู่ล้างมือ พร้อมให้ใช้ ตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ
6. ถังรองรับมูลฝอย สะอาด มีฝาปิด อยู่ในสภาพดี ไม่รั่วซึม ตั้งอยู่ในบริเวณอ่างล้างมือ หรือบริเวณใกล้เคียง
7. มีการระบายอากาศดี และไม่มีกลิ่นเหม็น
8. สภาพท่อระบายสิ่งปฏิกูลและถังเก็บกักไม่รั่ว แตก หรือชำรุด
9. จัดให้มีการทำความสะอาด และระบบการควบคุมตรวจตราเป็นประจำ

ความเพียงพอ (Accessibility : A) หมายถึง ต้องมีส้วมให้เพียงพอแก่ความต้องการของผู้ใช้บริการรวมถึงผู้พิการ ผู้สูงอายุ หญิงมีครรภ์ และส้วมต้องพร้อมใช้งานตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ มีเกณฑ์มาตรฐาน ๒ ข้อ

10. จัดให้มีส้วมนั่งราบสำหรับผู้พิการ ผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์ และประชาชนทั่วไปอย่างน้อยหนึ่งที่นั่ง
11. ส้วมสาธารณะพร้อมใช้งานตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ

ความปลอดภัย (Safety : S) หมายถึง ผู้ใช้บริการจะต้องปลอดภัยขณะใช้ส้วม เช่น สถานที่ตั้ง ส้วมไม่เปลี่ยว ห้องส้วมแยกเพศชาย-หญิง มีแสงสว่างเพียงพอ เป็นต้น มีเกณฑ์มาตรฐาน ๕ ข้อ

12. บริเวณที่ตั้งส้วมต้องไม่อยู่ในที่ลับตา เปลี่ยว
13. กรณีที่มีห้องส้วมตั้งแต่ ๒ ห้องขึ้นไป ให้แยกเป็นห้องส้วมสำหรับชาย - หญิง โดยมีป้ายหรือสัญลักษณ์ที่ชัดเจน
14. ประตู ที่จับเปิด - ปิด และที่ล็อคด้านใน สะอาด อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้
15. พื้นห้องส้วมแห้ง แสงสว่างเพียงพอ สามารถมองเห็นได้ทั่วบริเวณ

จากผลการสำรวจสถานการณ์ส้วมสาธารณะของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดทั่วประเทศตามเกณฑ์มาตรฐานส้วมสาธารณะระดับประเทศ ในปี 2550 จำนวน 64,328 แห่ง พบว่าในภาพรวมมีส้วมสาธารณะที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 20.2 ประกอบด้วย ส้วมในศาสนสถาน ร้อยละ 9.4 ส้วมในสวนสาธารณะ ร้อยละ 24.8 ส้วมในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ร้อยละ 21.8 ส้วมในตลาดสด ร้อยละ 25.54 ส้วมในสถานขนส่ง ร้อยละ 14.2 ส้วมในสถานที่ราชการ ร้อยละ 21.9 ส้วมในโรงพยาบาล ร้อยละ 48.9 ส้วมในโรงเรียน ร้อยละ 15.3 ส้วมในแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 21.9 ส้วมในร้านจำหน่ายอาหาร ร้อยละ 22.7 และส้วมในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ส้วมริมทางเท้า) ร้อยละ 12.4 ผลการสำรวจสถานการณ์ยังพบอีกว่า การพัฒนาส้วมสาธารณะของไทยที่ผ่านมามีแนวโน้มได้รับการพัฒนามีเพิ่มมากขึ้นและยังพบว่า มีประเด็นที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (HAS) อันดับต้นๆ คือ ความสะอาด ปัญหาที่พบมากที่สุดได้แก่ สภาพของการทำความสะอาด ถึงขยะไม่ถูกสุขลักษณะ ไม่มีกระจกชำระหรือสายฉีดน้ำ และ ไม่มีสบู่ล้างมือ ประเด็นที่ไม่ผ่าน

เกณฑ์มาตรฐาน (HAS) รองลงมาคือ ความเพียงพอ ปัญหาที่พบได้แก่ การไม่มีส่วนสำหรับผู้พิการ ผู้สูงอายุ และสตรีมีครรภ์ และมีปัญหาส่วนไม่เปิดให้บริการ และความปลอดภัย ปัญหาที่พบคือ พื้นไม่แห้ง และส่วนตั้งอยู่ในที่เปลี่ยว เป็นต้น

จากผลการดำเนินงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมสาธารณะตามเกณฑ์มาตรฐานกรมอนามัยระดับเขต ปี 2554 พบว่าในภาพรวมมีสิ่งแวดล้อมสาธารณะที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 50.5 ประกอบด้วย ส่วนในศาสนสถาน ร้อยละ 39.38 ส่วนในสวนสาธารณะ ร้อยละ 28.2 ส่วนในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ร้อยละ 50 ส่วนในตลาดสด ร้อยละ 56.3 ส่วนในสถานีขนส่ง ร้อยละ 50 ส่วนในสถานีราชการ ร้อยละ 70.7 ส่วนในโรงพยาบาล ร้อยละ 93.4 ส่วนในโรงเรียน ร้อยละ 58.2 ส่วนในแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 48.3 ส่วนในร้านจำหน่ายอาหาร ร้อยละ 41.4 และส่วนในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ส่วนริมทางเท้า) ร้อยละ 53.9

สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นอีกหนึ่งสถานประกอบการของสิ่งแวดล้อมสาธารณะที่ต้องได้รับการพัฒนา ซึ่งจากผลการดำเนินงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมสาธารณะตามเกณฑ์มาตรฐานกรมอนามัยระดับเขต ปี 2554 ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 50 ประกอบกับสถานีบริการน้ำมันปัจจุบันมีการแข่งขันกันสูง การแข่งขันไม่ใช่เฉพาะเรื่องของคุณภาพน้ำมัน ปัจจุบันยังแข่งขันเรื่องการให้บริการที่สะดวกสบายและหนึ่งในนั้นมีเรื่องของความสะดวกของห้องส้วมรวมอยู่ด้วย ซึ่งผู้ให้บริการต้องการพัฒนาส้วมให้ได้มาตรฐาน HAS ของกรมอนามัย เพื่อใช้เป็นจุดดึงดูดความสนใจของผู้ใช้บริการและประกอบกับนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขต้องการให้มีการพัฒนาส้วมในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงในถนนสายหลักให้ได้มาตรฐาน HAS เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ถนนสุขุมวิท เป็นเส้นทางสายหลักของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ มีแหล่งนิคมอุตสาหกรรมตลอดเส้นทาง และเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกหลายจังหวัด และมีประชาชนมาใช้บริการจำนวนมาก ประกอบกับข้อมูลผลการดำเนินงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมสาธารณะของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีอยู่เป็นข้อมูลในภาพรวมในเขตรับผิดชอบของศูนย์อนามัยที่ 3 ไม่ได้จำแนกตามเส้นทาง จึงต้องมีการสำรวจสถานการณ์สิ่งแวดล้อมสาธารณะในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงตลอดเส้นทางสายสุขุมวิท เพื่อให้ทราบสถานการณ์และนำไปวางแผนในการพัฒนาส้วมในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงให้ได้มาตรฐานต่อไป

7. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์สิ่งแวดล้อมสาธารณะในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่ตั้งอยู่บนถนนสุขุมวิทช่วงระหว่างจังหวัดสมุทรปราการถึงจังหวัดตราด

8. วิธีการดำเนินงาน/วิธีการ/ขอบเขตงาน

8.1 รูปแบบของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey research) เพื่อศึกษาสถานการณ์สิ่งแวดล้อมสาธารณะตามเกณฑ์มาตรฐานสิ่งแวดล้อมสาธารณะระดับประเทศ (HAS) ในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่ตั้งอยู่บนถนนสุขุมวิทช่วงระหว่างจังหวัดสมุทรปราการถึงจังหวัดตราด ระยะทางประมาณ 400 กิโลเมตร โดยทำการสำรวจในเดือนมกราคม 2553 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินเกณฑ์มาตรฐานสิ่งแวดล้อมสาธารณะระดับประเทศ (HAS)

8.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- แบบประเมินสิ่งแวดล้อมตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

8.3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

- ประสานงาน และชี้แจงผู้เกี่ยวข้อง
- ตรวจสอบประเมินสิ่งแวดล้อม
- รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล
- จัดทำรายงาน สรุปผลการศึกษา และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

9. ผลการดำเนินงาน/ผลการศึกษา

9.1 สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่ตั้งอยู่บนถนนสุขุมวิท

ผลการสำรวจสถานการณ์สิ่งแวดล้อมโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานสิ่งแวดล้อมระดับประเทศ(HAS) ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ ความสะอาด ความเพียงพอ และความปลอดภัย ในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงในเส้นทางสายสุขุมวิทช่วงระหว่างจังหวัดสมุทรปราการถึงจังหวัดตราด ระยะทาง 400 กิโลเมตร รวมสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น 160 แห่ง พบว่ามีสิ่งแวดล้อมที่ผ่านตามเกณฑ์มาตรฐานทั้ง 3 ประเด็นคือ สะอาด เพียงพอ ปลอดภัย จำนวน 40 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 25 (ตารางที่ 1)

เมื่อพิจารณาแยกเป็นเครือข่ายบริษัทผู้ให้บริการ โดยเฉพาะเครือข่ายบริษัท 5 บริษัทใหญ่ที่ให้บริการ พบว่า เครือข่ายบริษัทปตท.มีส่วนผ่านเกณฑ์มาตรฐานสิ่งแวดล้อมระดับประเทศ (HAS) มากที่สุด ร้อยละ 37.3 รองลงมาคือ เครือข่ายบริษัทบางจาก มีส่วนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 28.6 เครือข่ายบริษัท Shell และเครือข่ายบริษัท ESSO มีส่วนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 22.7 และ 13.0 ตามลำดับ ส่วนเครือข่ายบริษัท CARTEX พบว่าสิ่งแวดล้อมยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 : จำนวนและร้อยละของสัมภาระผ่านเกณฑ์มาตรฐานสัมภาระระดับประเทศ (HAS) จำแนกตามเครือข่ายบริษัท

เครือข่าย บริษัท	จำนวนสัม ทั้งหมด (แห่ง)	ผลการสำรวจสัม			
		ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน(HAS)		ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (HAS)	
		จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
ปตท.	59	22	37.3	37	62.7
บางจาก	21	6	28.6	15	71.4
Shell	22	5	22.7	17	77.3
ESSO	23	3	13.0	20	87.0
CALTEX	18	0	0.0	18	100.0
Petronas	5	0	0.0	5	100.0
PT	5	1	20.0	4	80.0
Mp	2	0	0.0	2	100.0
PURE	2	2	100.0	0	0.0
Thai Oil	1	0	0.0	1	100.0
SUSCO	1	0	0.0	1	100.0
iRPC	1	1	100.0	0	0.0
รวม	160	40	25.0	120	75.0

เมื่อพิจารณาตามจังหวัดที่ตั้ง พบว่า จังหวัดตราดมีสัมภาระในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงผ่านเกณฑ์มาตรฐาน HAS มากที่สุด ร้อยละ 50.0 รองลงมา คือ จังหวัดจันทบุรี ร้อยละ 35.3 ชลบุรี ร้อยละ 26.5 ระยอง ร้อยละ 24.4 และจังหวัดสมุทรปราการมีสัมภาระในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงผ่านเกณฑ์มาตรฐาน HAS น้อยที่สุด คือ ร้อยละ 10 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของสัมภาระผ่านเกณฑ์มาตรฐานสัมภาระระดับประเทศ (HAS) จำแนกตามพื้นที่ตั้ง

จังหวัดที่ตั้ง	จำนวนสัม ทั้งหมด (แห่ง)	ผลการสำรวจสัม			
		ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน(HAS)		ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน(HAS)	
		จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ
ตราด	6	3	50.0	3	50.0
จันทบุรี	17	6	35.3	11	64.7
ชลบุรี	68	18	26.5	50	73.5
ระยอง	41	10	24.4	31	75.6
สมุทรปราการ	28	3	10.7	25	89.3
รวม	160	40	25.0	120	75.0

เมื่อพิจารณาส่วนผสมสารพิษในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เฉพาะเครื่องถ่ายบริษัทใหญ่ 5 บริษัทที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ส่วนผสมสารพิษในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงเครื่องถ่ายบริษัทบางจาก มีส่วนผสมผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (HAS) มากที่สุดร้อยละ 20.0 รองลงมาคือ เครื่องถ่ายบริษัท ปตท.ร้อยละ 16.2 ส่วนเครื่องถ่ายบริษัท Shell, ESSO และ CARTEX ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (HAS) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของส่วนผสมสารพิษผ่านเกณฑ์มาตรฐานส่วนผสมสารพิษระดับประเทศ (HAS) จำแนกเครื่องถ่ายบริษัท ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ

จังหวัดที่ตั้ง	จำนวนส่วนผสมทั้งหมด (แห่ง)	ผลการสำรวจส่วนผสม			
		ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน(HAS)		ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน(HAS)	
		จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ
บางจาก	5	1	20.0	4	80.0
ปตท.	6	1	16.7	5	83.3
Shell	4	0	0.0	4	100.0
ESSO	4	0	0.0	4	100.0
CARTEX	3	0	0.0	3	100.0
รวม	22	2	9.1	20	90.9

เมื่อพิจารณาส่วนผสมสารพิษในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เฉพาะเครื่องถ่ายบริษัทใหญ่ 5 บริษัทที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี พบว่า ส่วนผสมสารพิษในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงเครื่องถ่ายบริษัทบางจาก มีส่วนผสมผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (HAS) มากที่สุดร้อยละ 42.9 รองลงมาคือ เครื่องถ่ายบริษัท ปตท.ร้อยละ 37.5 เครื่องถ่ายบริษัท ESSO ร้อยละ 14.3 ส่วน CARTEX ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (HAS) (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของส่วนผสมสารพิษผ่านเกณฑ์มาตรฐานส่วนผสมสารพิษระดับประเทศ (HAS) จำแนกเครื่องถ่ายบริษัท ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี

จังหวัดที่ตั้ง	จำนวนส่วนผสมทั้งหมด (แห่ง)	ผลการสำรวจส่วนผสม			
		ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน(HAS)		ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน(HAS)	
		จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ
บางจาก	7	3	42.9	4	57.1
ปตท.	32	12	37.5	20	62.5
ESSO	7	1	14.3	6	85.7
Shell	9	1	11.1	8	88.9
CARTEX	9	0	0.0	9	100.0
รวม	64	17	26.6	47	73.4

เมื่อพิจารณาส่วนผสมสารพิษในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เฉพาะเครื่องขายบริษัทใหญ่ 5 บริษัทที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดระยอง พบว่า ส่วนผสมสารพิษในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงเครื่องขายบริษัท ปตท. มีส่วนผสมผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (HAS) มากที่สุดร้อยละ 42.9 รองลงมาคือ เครื่องขายบริษัทบางจาก ร้อยละ 33.3 เครื่องขายบริษัทShell ร้อยละ 20.0 ส่วนเครื่องขายบริษัท ESSO, CARTEX ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (HAS) (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของส่วนผสมสารพิษผ่านเกณฑ์มาตรฐานส่วนผสมสารพิษระดับประเทศ (HAS) จำแนกเครื่องขายบริษัท ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดระยอง

จังหวัดที่ตั้ง	จำนวนส่วนผสมทั้งหมด (แห่ง)	ผลการสำรวจส่วนผสม			
		ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน(HAS)		ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน(HAS)	
		จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ
ปตท.	14	6	42.9	8	57.1
บางจาก	3	1	33.3	2	66.7
Shell	5	1	20.0	4	80.0
ESSO	8	0	0.0	8	100.0
CARTEX	6	0	0.0	6	100.0
รวม	36	8	22.2	28	77.8

เมื่อพิจารณาส่วนผสมสารพิษในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เฉพาะเครื่องขายบริษัทใหญ่ 5 บริษัทที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี พบว่า ส่วนผสมสารพิษในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงเครื่องขายบริษัท Shell มีส่วนผสมผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (HAS) มากที่สุดร้อยละ 66.7 รองลงมาคือ เครื่องขายบริษัท ปตท.ร้อยละ 50.0 เครื่องขายบริษัท ESSO ร้อยละ 33.3 (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของส่วนผสมสารพิษผ่านเกณฑ์มาตรฐานส่วนผสมสารพิษระดับประเทศ (HAS) จำแนกเครื่องขายบริษัท ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

จังหวัดที่ตั้ง	จำนวนส่วนผสมทั้งหมด (แห่ง)	ผลการสำรวจส่วนผสม			
		ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน(HAS)		ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน(HAS)	
		จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ
Shell	3	2	66.7	1	33.3
ปตท.	4	2	50.0	2	50.0
ESSO	3	1	33.3	2	66.7
บางจาก	5	1	20.0	4	80.0
รวม	15	6	40.0	9	60.0

เมื่อพิจารณาสิ่งแวดล้อมในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เฉพาะเครือข่ายบริษัทใหญ่ 5 บริษัทที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดตราด พบว่า สิ่งแวดล้อมในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงเครือข่ายบริษัท Shell, ESSO มีส่วนผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (HAS) มากที่สุดร้อยละ 100 รองลงมาคือ เครือข่ายบริษัท ปตท.ร้อยละ 33.3 (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของสิ่งแวดล้อมผ่านเกณฑ์มาตรฐานสิ่งแวดล้อมระดับประเทศ (HAS) จำแนกเครือข่ายบริษัท ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดตราด

จังหวัดที่ตั้ง	จำนวนสิ่งแวดล้อมทั้งหมด (แห่ง)	ผลการสำรวจสิ่งแวดล้อม			
		ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน(HAS)		ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน(HAS)	
		จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ
Shell	1	1	100.0	0	0.0
ESSO	1	1	100.0	0	0.0
ปตท.	3	1	33.3	2	66.7
บางจาก	1	0	0.0	1	100.0
รวม	6	3	50.0	3	50.0

9.2 สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงถนนสุขุมวิท จำแนกตามเกณฑ์มาตรฐานสิ่งแวดล้อมระดับประเทศ (HAS)

สิ่งแวดล้อมที่ผ่านตามเกณฑ์มาตรฐานทั้ง 3 ประเด็น(HAS) จำนวน 40 แห่ง (ร้อยละ25) เมื่อพิจารณาเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน พบว่า (ตารางที่ 8)

- ประเด็นเกณฑ์ความสะอาด (H)

หัวข้อที่ทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์ความสะอาด (H) มากที่สุดได้แก่ กระดาษชำระเพียงพอต่อการใช้งานตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ (อาจจำหน่ายหรือ บริการฟรี) หรือสายฉีดน้ำชำระที่สะอาด อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้ ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 63.7 รองลงมาคือหัวข้อที่ 5 สบู่ล้างมือ พร้อมให้ใช้ตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 61.2 หัวข้อที่ 7 มีการระบายอากาศดี และ ไม่มีกลิ่นเหม็น ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 53.7 และหัวข้อที่ 6 ถังรองรับมูลฝอย สะอาด มีฝาปิด อยู่ในสภาพดี ไม่รั่วซึม ตั้งอยู่ในบริเวณอ่างล้างมือ หรือบริเวณใกล้เคียง ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 38.1

- ประเด็นเกณฑ์ความเพียงพอ (A)

หัวข้อที่ทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์ความเพียงพอ (A) มากที่สุดได้แก่ หัวข้อที่10 จัดให้มีส้วมนั่งราบสำหรับผู้พิการผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์และประชาชนทั่วไปอย่างน้อยหนึ่งที่นั่ง ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 67.5

- ประเด็นเกณฑ์ความปลอดภัย (S)

หัวข้อที่ทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์ด้านความปลอดภัยมากที่สุดได้แก่ หัวข้อที่ 15 พื้นห้องส้วมแห้งไม่ลื่น ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 22.5 และหัวข้อที่ 16 แสงสว่างเพียงพอ สามารถมองเห็นได้ทั่วบริเวณ ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 3.1 (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของส้วมสาธารณะ จำแนกตามประเด็นและหัวข้อเกณฑ์มาตรฐานส้วมสาธารณะ ระดับประเทศ (HAS)

ประเด็น/ หัวข้อเกณฑ์มาตรฐานส้วมสาธารณะ	ผลการสำรวจส้วม			
	ผ่านเกณฑ์		ไม่ผ่านเกณฑ์	
	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
ความสะอาด (Healthy : H)				
1. พื้น ผนัง เพดาน โถส้วม ที่กีดโถส้วม โถปัสสาวะ ที่กีดโถปัสสาวะ สะอาด ไม่มีคราบสกปรก อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้	116	72.5	44	27.5
2. น้ำใช้สะอาด เพียงพอ และไม่มีลูกน้ำยุง ภาชนะเก็บกักน้ำ ชันตักน้ำ สะอาด อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้	142	88.8	18	11.2
3. กระจายชำระเพียงพอต่อการใช้งานตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ (อาจจำหน่ายหรือ บริการฟรี) หรือสายฉีดน้ำชำระที่สะอาด อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้	58	36.3	102	63.7
4. อ่างล้างมือ ก๊อกน้ำ กระจก สะอาด ไม่มีคราบสกปรก อยู่ในสภาพดีและใช้งานได้	118	73.8	42	26.2
5. สบู่ล้างมือ พร้อมให้ใช้ ตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ	62	38.8	98	61.2
6. ถังรองรับมูลฝอย สะอาด มีฝาปิด อยู่ในสภาพดี ไม่รั่วซึม ตั้งอยู่ในบริเวณอ่างล้างมือ หรือบริเวณใกล้เคียง	99	61.9	61	38.1
7. มีการระบายอากาศดี และ ไม่มีกลิ่นเหม็น	74	46.3	86	53.7
8. สภาพท่อระบายสิ่งปฏิกูลและถึงเก็บกักไม่รั่วแตกหรือชำรุด	145	90.6	15	9.4
9. จัดให้มีการทำความสะอาด และระบบการควบคุมตรวจตรา เป็นประจำ	144	90.0	16	10.0
ความเพียงพอ (Accessibility : A)				
10. จัดให้มีส้วมนั่งราบสำหรับผู้พิการผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์และประชาชนทั่วไปอย่างน้อยหนึ่งที	52	32.5	108	67.5
11. ส้วมสาธารณะพร้อมใช้งานตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ	160	100.0	0	0
ความปลอดภัย (Safety : S)				
12. บริเวณที่ตั้งส้วมต้องไม่อยู่ที่ลับตา/เปลี่ยว	160	100.0	0	0
13. กรณีที่มีห้องส้วมตั้งแต่ 2 ห้องขึ้นไป ให้แยกเป็นห้องส้วมสำหรับชาย – หญิง โดยมีป้ายหรือสัญลักษณ์ที่ชัดเจน	160	100.0	0	0
14. ประตู ที่จับเปิด – ปิด และที่ล็อคด้านใน สะอาด อยู่ในสภาพ ดี	155	96.9	5	3.1
15. พื้นห้องส้วมแห้ง ไม่ลื่น	124	77.5	36	22.5
16. แสงสว่างเพียงพอ สามารถมองเห็นได้ทั่วบริเวณ	160	100.0	0	0

10. การนำไปใช้ประโยชน์

10.1 นำผลการศึกษาไปกระตุ้นและให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ให้ได้มาตรฐาน HAS ตามสภาพปัญหาที่พบ โดยเฉพาะสถานบริการเครือข่าย ปตท. ถ้าสามารถปรับปรุงเรื่องโครงสร้างจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์และประชาชนทั่วไปอย่างน้อยหนึ่งที่จะทำให้สามารถผ่านเกณฑ์มาตรฐานได้เกือบร้อยละ 100

10.2 สร้างกระแสสังคมให้เกิดการเคลื่อนไหวและผลักดันสิ่งแวดล้อมในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงให้ผ่านเกณฑ์ HAS ตัวอย่างเช่น เครือข่ายบริษัท PURE ต้องการแข่งขันกับเครือข่ายบริษัทใหญ่ผู้ประกอบการจึงต้องมีการพัฒนาเรื่องความสะดวกสบายและปรับปรุงห้องส้วมให้ผ่านมาตรฐาน HAS ของกรมอนามัย เพื่อให้ผู้ใช้บริการเกิดความประทับใจ

11. ความยุ่งยากในการดำเนินงาน/ปัญหา/อุปสรรค

1. เนื่องจากเป็นการศึกษาข้อมูล โดยใช้การสำรวจ จึงอาจทำให้ข้อมูลบางส่วนไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ เช่น ข้อมูลพิกัดของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

2. การประสานงานกับสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เนื่องจากบางเครือข่ายบริษัทสำนักงานที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ

12. ข้อเสนอแนะ/วิจารณ์

1. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญด้านการยกระดับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงทั้งสามด้าน คือ ความสะอาด เพียงพอ ปลอดภัย โดยใช้กลยุทธ์ 4 ด้าน คือ

กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม

กลยุทธ์การสื่อสารสาธารณะ

กลยุทธ์การพัฒนาวิชาการและการเรียนรู้

กลยุทธ์การใช้มาตรการทางสังคมและทางกฎหมาย

2. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงควรเร่งรัดในเครือข่ายบริษัทปตท. เครือข่ายบางจาก เครือข่ายบริษัท ESSO เครือข่ายบริษัท Shell และเครือข่ายบริษัท CALTEX เนื่องจากมีสถานีให้บริการเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเครือข่ายบริษัทปตท.พบส้วมผ่านเกณฑ์มาตรฐานเพียง ร้อยละ 37.3 เครือข่ายบริษัทบางจาก ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 28.6 เครือข่ายบริษัท shell ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 22.7 เครือข่ายบริษัท ESSO ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ร้อยละ 13 ส่วนเครือข่ายบริษัท CALTEX ไม่มีสถานบริการที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน จะเห็นว่าทั้ง 4 เครือข่ายบริษัท แม้จะผ่านเกณฑ์มาตรฐาน แต่ยังคงต่ำกว่าเป้าหมายในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมของประเทศ (ร้อยละ 60) อยู่อีกมาก จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาส้วมในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน HAS ได้มากขึ้น โดยใช้กลยุทธ์ต่างๆ อย่างเช่น การสื่อสารสาธารณะโดยการจัดประกวดส้วมในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง การรณรงค์ล้างส้วมพร้อมกันในวันสำคัญต่างๆ การใช้มาตรการทางสังคมโดยการตรวจประเมินระดับและมอบป้ายสัญลักษณ์มาตรฐาน การยกย่องเชิดชูสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีส้วมผ่านเกณฑ์มาตรฐานหรือได้รับรางวัลสุดยอดส้วม เพราะสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นสถานที่ที่มีผู้ใช้บริการจำนวนมาก จึงสามารถใช้เป็นแหล่งปลูกฝังพฤติกรรมการใช้ส้วม

ที่ถูกต้อง เป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้ผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการเกิดความตระหนักในการพัฒนาส่วนให้
มาตรฐาน

3. การพัฒนาส่วนสาธารณะในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงให้ได้มาตรฐานนั้น ควรมีการบูรณาการงาน
เข้าไปในแต่ละประเภทของสถานบริการสาธารณะ เช่น โครงการตลาดสดนำซื้อ ร้านอาหาร 5 ดาว โรงเรียน
ส่งเสริมสุขภาพ วัดส่งเสริมสุขภาพ สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น และควรหาแนวร่วมภาคเอกชนในการ
สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น ชมรมคนรักน้ำมัน ชมรมตลาดสด ชมรมร้านอาหาร สมาคม
สันนิบาตเทศบาล

4. ควรมีการสร้างแรงจูงใจให้แก่สถานประกอบการต่าง ๆ ให้มีการพัฒนา ปรับปรุงห้องส้วมในความ
รับผิดชอบให้ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงของเครือข่ายบริษัทใหญ่ 4 บริษัท ได้แก่
เครือข่ายบริษัท ปตท. เครือข่ายบริษัท บางจาก เครือข่ายบริษัท Shell เครือข่ายบริษัท ESSO และเครือข่าย
บริษัท CARTEX ซึ่งมีสัดส่วนสถานีที่ให้บริการเป็นจำนวนมาก

5. ควรมีการนำสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่ได้มาตรฐาน (Bestpractice) มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ความสำเร็จกับสถานีอื่นๆ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิด ให้สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงอื่น ๆ นำไปเป็น
แนวทางในการพัฒนาส้วมของตนเองต่อไป

6. ผู้ใช้ส่วนสาธารณะต้องการใช้ส้วมที่ดี มีมาตรฐาน จึงอาจใช้มาตรการทางสังคมเข้ามามีส่วนร่วมใน
การผลักดันให้เกิดการปรับปรุงส้วมให้ได้มาตรฐาน เช่น การให้ประชาชนแจ้ง/ร้องเรียนสถานบริการน้ำมัน
เชื้อเพลิงทั้งที่สะอาด และไม่สะอาด ผ่านทางตู้รับเรื่องร้องเรียน สื่อวิทยุ โทรทัศน์เป็นตัวกลางในการสะท้อน
ข้อมูลกลับไปยังเจ้าของสถานที่ตั้งส้วม และกระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงส้วมให้ได้มาตรฐาน

7. ส่วนสาธารณะในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่ไม่ผ่านมาตรฐานในเรื่องโครงสร้าง และวัสดุ
อุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการ เครือข่ายบริษัทใหญ่สามารถจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวก
และปรับปรุงโครงสร้างของส้วมได้ง่าย และต้องมีการปรับปรุงบริการต่างๆเพื่อให้ลูกค้าเกิดความพอใจ อาจเกิด
จากเกณฑ์มาตรฐาน อาจไม่เหมาะกับบริบทในบางเครือข่าย โดยเฉพาะเครือข่ายบริษัทขนาดเล็ก ทำให้การ
ปฏิบัติให้เป็นไปตามเกณฑ์ทำได้ยาก จึงควรจัดแบ่งเกณฑ์มาตรฐานเป็นระดับ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานบริการ
น้ำมันเชื้อเพลิงแต่ละเครือข่ายและพื้นที่ มีระดับขั้นที่ทำให้เกิดการพัฒนาตนเอง โดยเน้นเกณฑ์ด้านความ
สะอาด เพียงพอ ปลอดภัยเพราะฉะนั้นข้อพิจารณาปรับปรุงห้องส้วมที่มีอยู่ให้สามารถบริการประชาชนที่ใช้
รถเข็นได้ เครือข่ายหรือสถานบริการหากพอมีเงินทุนอาจปรับปรุงห้องส้วมให้เป็นแบบ UNIVERSAL คือใช้ได้ทุก
คน ทั้งพิการและไม่พิการ (คือทำให้ครอบคลุมการใช้งานสำหรับคนทุกกลุ่มเลยในครั้งเดียว) ดังนี้

1. ระดับพื้น ควรเสมอ หรือลาดเอียงเหมาะสม
2. ประตูมีความกว้างพออย่างน้อย 90 ซม. และเป็นแบบบานเลื่อน หรือเปิดออกภายนอก
3. พื้นกว้างภายในมีเส้นผ่าศูนย์กลาง อย่างน้อย 1.5 เมตร ให้รถเข็นหมุนตัวได้
4. ต้องมีราวจับ แบบพับเก็บได้ และติดกับที่
5. มีป้าย/สัญลักษณ์ที่เหมาะสม
6. มีระยะห่าง/ระดับความสูงของเครื่องสุขภัณฑ์ต่างๆเหมาะสม
7. มีกริ่ง หรือสัญญาณฉุกเฉิน ทางเสียง / แสง

8. เจ้าของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงต้องให้ความสำคัญก่อนเป็นอันดับแรก โดยพิจารณาสถานที่ตั้ง
ส้วมต้องนำใช้มีสภาพดี มีสุขภัณฑ์และอุปกรณ์ต่างๆใช้งานได้ดีไม่ชำรุด หากเริ่มมีการก่อสร้างหรือปรับปรุงใหม่
ควรคำนึงเรื่องการออกแบบส้วมด้วย เพราะการออกแบบส้วมที่ดีสามารถช่วยป้องกันเชื้อโรคได้และช่วยให้ผู้ใช้

ส่วมลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ เช่น หลีกเลี่ยงการออกแบบส้วมที่มีประตูมาก ๆ เพื่อลดความเสี่ยงต่อการสัมผัส ลูกบิดประตู การติดตั้งก๊อกน้ำอัตโนมัติช่วยลดการแพร่กระจายเชื้อโรคได้มาก การติดตั้งม้วนกระดาษชำระไว้ ใกล้อ่างล้างมือจะช่วยให้พื้นห้องส้วมแห้ง ประกอบกับการติดตั้งอ่างล้างมือให้ลึกเพื่อป้องกันไม่ให้น้ำกระเด็น ออกมาบนพื้น นอกจากนี้ เจ้าของส้วมควรเน้นการจัดการที่ถูกสุขลักษณะเป็นหลัก ไม่จำเป็นต้องก่อสร้าง ส้วมหรือใช้วัสดุที่มีราคาแพง

9. ผู้ดูแลความสะอาดส้วม การดูแลรักษาความสะอาดของส้วมที่ดีสามารถช่วยป้องกันเชื้อโรคได้ต้อง ทำความสะอาดส้วมอย่างสม่ำเสมอ โดยเน้นวิธีการและความถี่ของการทำความสะอาดส้วม สำหรับวิธีการทำ ความสะอาดส้วมให้สะอาด มีขั้นตอนดังนี้

9.1 สำรองดูหยากไย่ทุกวัน ถ้าพบให้ทำความสะอาดทันที

9.2 กวาดพื้นให้สะอาด

9.3 เก็บขยะโดยผูกปากถุงให้แน่น แล้วนำไปกำจัดให้ถูกต้องทุกวันโดยล้างและทำความสะอาดถังขยะ อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง

9.4 ทำความสะอาดและเช็ดด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อให้แห้ง บริเวณผนัง ฉากกั้นประตูด้านในและด้านนอก ที่ จับประตู และกลอนประตู โดยทำอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง

9.5 ทำความสะอาดและเช็ดกระจกสองหน้าให้ใสสะอาด อย่างน้อยวันละครั้ง

9.6 ชัดล้างอ่างล้างมือ ก๊อกน้ำ ขอบอ่าง ใต้อ่าง ด้วยน้ำยาทำความสะอาดและเช็ดให้แห้งอย่างน้อย วันละครั้ง

9.7 ชัดล้างทำความสะอาดที่กदन้ำ ที่รองนั่ง โถปัสสาวะ และโถส้วมทั้งด้านในและด้านนอก ทำอย่าง น้อยวันละ 1 ครั้ง

9.8 ทำความสะอาดพื้นห้องส้วมทุกวัน

9.9 ตรวจสอบและทำความสะอาดห้องส้วมให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอและตรวจดูว่าโถส้วม โถปัสสาวะ พื้นห้องส้วม อ่างล้างมือต้องสะอาด และแห้งอยู่เสมอ ช่วงเวลาและความถี่ ควรพิจารณาจากจำนวนของผู้ใช้ ส้วม ถ้าคนใช้บริการจำนวนมาก ควรทำความสะอาดส้วมวันละ 2 – 6 ครั้ง

9.10 ข้อควรคำนึง เช่น

9.10.1 การทำความสะอาดผนัง กระจก ให้ทำจากด้านบนลงล่าง

9.10.2 ห้ามใช้น้ำยาชนิดเป็นกรดหรือด่างที่มีฤทธิ์กัดกร่อนสูง

9.10.3 ห้ามใช้อุปกรณ์ขัดถูที่มีความหยาบ

9.10.4 ห้ามใช้น้ำยาฆ่าเชื้อโรคใส่ลงในโถส้วม

9.10.5 สวมถุงมือยาง รองเท้ายางหุ้มข้อ ผ้าปิดจมูก ทุกครั้งที่ทำความสะอาด

13. กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยความอนุเคราะห์ของนางรวิวรรณ สร้อยระย้า นักวิชาการสาธารณสุขเชี่ยวชาญ (ด้านสาธารณสุข) หัวหน้ากลุ่มพัฒนานามัยสิ่งแวดล้อม ศูนย์อนามัยที่ 3 ที่ให้ความสนับสนุนในการศึกษา และขอขอบคุณเจ้าของ ผู้จัดการ เจ้าหน้าที่สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงทุกแห่ง ที่ให้ข้อมูล และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานเป็นอย่างดี

14. เอกสารอ้างอิง

1. ปรียะดา โชควิญญู และคณะ. สถานการณ์ส้วมสาธารณะในประเทศไทย.กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข:2547
2. กรมอนามัย.เกณฑ์มาตรฐานส้วมสาธารณะระดับประเทศ,2549
3. กรมอนามัย.คู่มือทำอะไรให้ส้วมสะอาด.2551
4. กรมอนามัย.แนวทางการดำเนินงานการพัฒนาส้วมสาธารณะไทย. 2550

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)

(นายวิรุท นนสุรัตน์)

ผู้เสนอผลงาน

วันที่. / /

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)

(นางรวีวรรณ สร้อยระย้า)

ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขเชี่ยวชาญ

หัวหน้ากลุ่มพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อม

วันที่ / /

(ลงชื่อ)

(นายพนิต โสเสถียรกิจ)

ตำแหน่ง นายแพทย์ชำนาญการพิเศษ

รักษาราชการแทนผู้อำนวยการศูนย์อนามัยที่ 3

วันที่ / /

(ผู้บังคับบัญชาที่ควบคุมดูแลการดำเนินการ

ระดับหัวหน้ากลุ่มงาน/ฝ่าย)

- หมายเหตุ 1. หากผลงานมีลักษณะเฉพาะ เช่น แผ่นพับ หนังสือ แถบบันทึกเสียง ฯลฯ ผู้เสนองาน อาจส่งผลงานจริง
ประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการก็ได้
2. จำนวนไม่เกิน 15 หน้า